

Návrh opatření pro řešení mzdové situace na VŠ

1. Úvodem

„Vysoké školy jako nejvyšší článek vzdělávací soustavy jsou vrcholnými centry vzdělanosti, nezávislého poznání a tvůrčí činnosti a mají klíčovou úlohu ve vědeckém, kulturním, sociálním a ekonomickém rozvoji společnosti.“

(Strategický záměr ministerstva pro oblast vysokých škol na období od roku 2021, s. 5.)

Výše popsané poslání VŠ nabývá zvláště na významu v současné době společenských, ekonomických i geopolitických výzev. VŠ jsou si této své odpovědnosti dnes zvláště vědomy, zároveň ale samy čelí novým výzvám, které kladou velké nároky na personální i materiální zajištění jejich činností. Dostát těmto nárokům i s ohledem na současnou ekonomickou situaci, zejména v oblasti udržitelnosti mezd v kontextu rovných podmínek celého systému vzdělávání v ČR, je již pro VŠ neudržitelné bez navýšení podpory ze státního rozpočtu v rámci kapitoly MŠMT. Jak je patrné z přílohy č. 1, i když veřejné VŠ (dále jen VVŠ) postupně navyšují své příjmy i z jiných zdrojů, prostředky poskytované MŠMT jsou stále jednoznačně dominujícím zdrojem financování VVŠ.

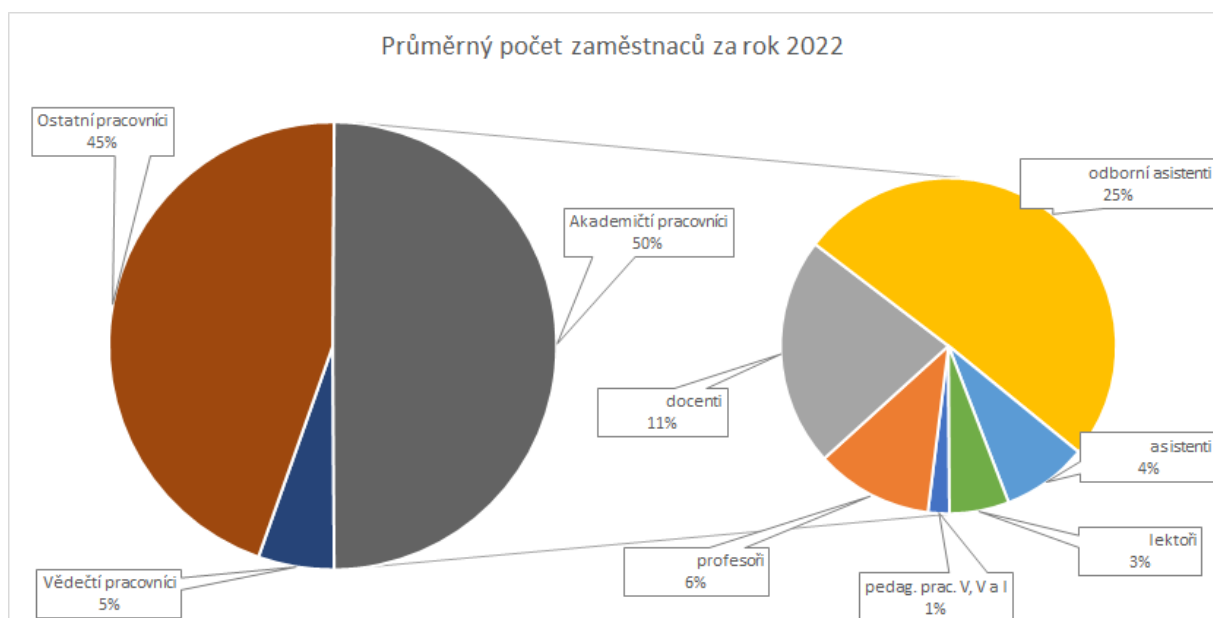
Zhoršení ekonomické situace (vysoká míra inflace, značné změny na trhu s energiemi) přináší akutní potřebu úprav vzdělávací politiky, přizpůsobování kapacit, změny a inovace v oblasti studijních programů a oborů apod. Další velkou výzvou, tak jako pro celý systém vzdělávání, byla pro VVŠ pandemie Covid-19, která přinesla nutnost velké reorganizace zdrojů a investic směřovaných zejména do digitalizace studia a digitálních inovací výuky. Neméně závažné dopady má pro VVŠ také válka na Ukrajině, která přináší nutnost pracovat s velkým množstvím ukrajinských uprchlíků a průběžně organizovat jejich zapojení do vzdělávacího systému, přičemž výhledově musí VVŠ počítat s těžko odhadnutelným vývojem války, který může znamenat další vlnu uprchlíků, nebo s faktem, že již v první vlně do České republiky přišly tisíce žáků základních a středních škol, kteří budou dorůstat do věku potencionálních vysokoškolských studujících. Vedle těchto akutních výzev pak čelí VVŠ také výzvám dlouhodobým, jako je postupný demografický nárůst kohorty devatenáctiletých či stále se zvyšující význam internacionalizace VVŠ (příloha č. 2).

Předkládaný materiál je výsledkem jednání pracovní skupiny za účasti zástupců MŠMT, České konference rektorů, Rady vysokých škol, Vysokoškolských odborů a Národního akreditačního úřadu (dále jen Pracovní skupina MŠMT). Obsahuje zejména popis aktuální mzdové situace na VŠ v jednotlivých oborových klastrech a poukazuje na to, které akademické pozice dosahují podprůměrných mezd. Především pak obsahuje návrh krátkodobých a systémových opatření jak na úrovni financování ze státního rozpočtu, tak na úrovni samotných VŠ.

2. Akademičtí pracovníci na vysokých školách – struktura, počty, pravidla odměňování dle zákona

Na vysokých školách působí zaměstnanci v celé řadě profesí. Hlavní skupinou jsou akademičtí pracovníci, kteří spolu se studenty tvoří akademickou obec vysoké školy. Prostřednictvím akademického senátu, jenž je samosprávným zastupitelským orgánem VVŠ, jsou vykonávány samosprávné funkce stanovené zákonem o vysokých školách, mezi něž patří mimo jiné vnitřní organizace, určování počtu přijímaných uchazečů o studium, podmínek pro přijetí ke studiu a rozhodování v přijímacím řízení, tvorba a uskutečňování studijních programů, zaměření a organizace tvůrčí činnosti.

Graf 1 - Počet zaměstnanců za rok 2022

Zdroj dat: výkaz P1b-04¹

Akademický senát VVŠ též na návrh rektora schvaluje vnitřní předpisy VVŠ, mezi něž patří vnitřní mzdový předpis.² Akademičtí pracovníky jsou ti profesori, docenti, mimořádní profesori, odborní asistenti, asistenti, lektori a vědečtí, výzkumní a vývojoví pracovníci, kteří jsou zaměstnanci vysoké školy, vykonávajícími v pracovním poměru podle sjednaného druhu práce, jak pedagogickou, tak tvůrčí činnost.³

V roce 2022 působil na VVŠ průměrný počet zaměstnanců **30 665**, jejichž mzda je hrazena z kapitoly 333 – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, státního rozpočtu. z toho **téměř polovinu tvořili akademičtí pracovníci**, z nichž opět více **něž 50 % jsou odborní asistenti**.

¹ Čtvrtletní výkaz o zaměstnancích a mzdových prostředcích za vysoké školy.

² § 109 a násl. zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

³ § 70 odst. 1 zákona č. 111/1998 Sb., zákon o vysokých školách.

Průměrná měsíční mzda pracovníků na VVŠ v roce 2022 činila **50 225 Kč**. Omezíme-li se na pracovníky VVŠ s vysokoškolským vzděláním, alespoň na úrovni magisterského typu (tzn. s výjimkou lektorů a ostatních pracovníků), činí průměrná měsíční mzda **60 106 Kč**, což je ve srovnání s měsíční mzdou osob v podnikatelské sféře s vysokoškolským vzděláním (mzdová sféra) téměř o 8 tis. Kč méně. Přičemž vycházíme z posledních dostupných údajů o průměrné mzdě za 2. čtvrtletí 2022 v Informačním systému o průměrném výdělku (dále jen „ISPV“), které jsou zatíženy rozdílností v odměňování během roku, a tedy jsou spíše podhodnocené než srovnatelný údaj za celý rok.

Tabulka 1 - Počet pracovníků a průměrná měsíční mzda na VŠ za rok 2022

Kategorie pracovníků	Průměrný počet zaměstnanců za rok 2022	Fyzický počet zaměstnanců k 31. 12. 2022	Průměrná měsíční mzda v Kč za rok 2022
Akademičtí pracovníci	15 271	24 152	60 049
v tom: pedagog. prac. V, V a I	316	449	64 378
profesoři	1 727	2 645	97 843
docenti	3 373	4 728	73 108
odborní asistenti	7 715	11 823	51 015
asistenti	1 263	2 942	40 348
lektori	877	1 565	41 662
Vědečtí pracovníci	1 685	3 450	51 507
Ostatní pracovníci	13 708	16 494	39 122
CELKEM	30 665	44 096	50 225

Zdroj dat: výkaz P1b-04 údaje za celý rok 2022

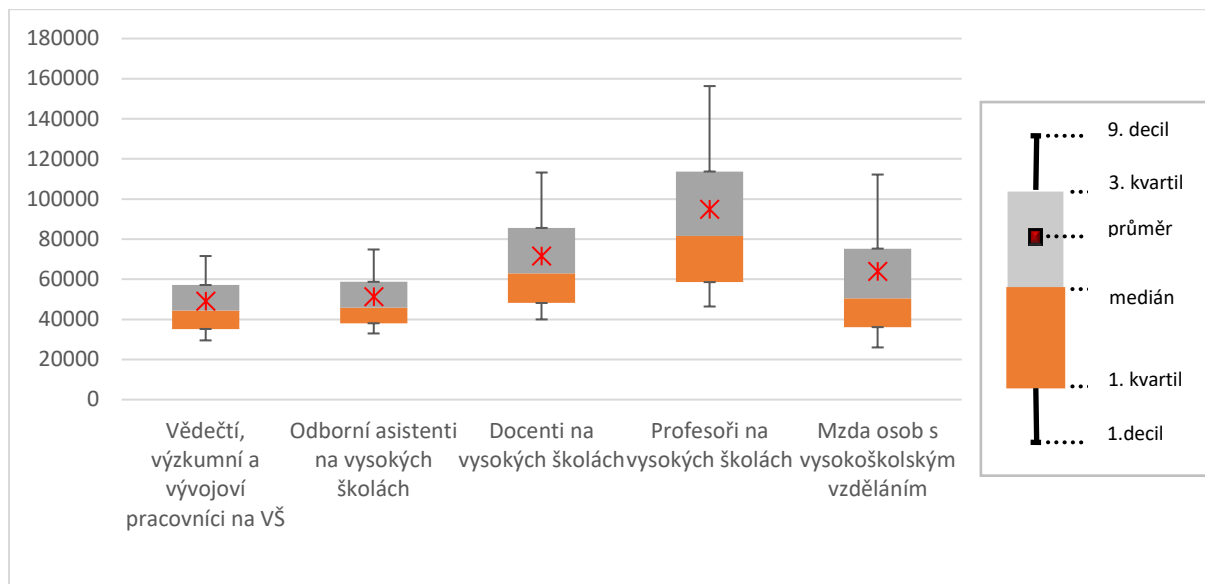
3. Úroveň odměňování na VŠ ve srovnání se mzdovou sférou

Abychom se nedopouštěli nekorektního porovnávání údajů z různých zdrojů či časových období, následující porovnání vychází z údajů ISPV v roce 2021.

Průměrná mzda vysokoškolského učitele činila **57 578 Kč**, zatímco průměrná mzda vysokoškolsky vzdělaného pracovníka činila **63 836 Kč**. Medián mzdy vysokoškolského učitele činil **48 534 Kč**, zatímco medián mzdy vysokoškolsky vzdělaného pracovníka byl **50 457 Kč**.

Mzdy vysokoškolsky vzdělaných učitelů se výrazně liší podle dosažené kvalifikace (akademické pozice), například průměrná mzda odborného asistenta dosáhla **51 218 Kč** (80,2 % průměrné mzdy vysokoškolsky vzdělaného pracovníka) a její medián **45 905 Kč** (91 % mediánové mzdy vysokoškolsky vzdělaného pracovníka). Graf 2 umožňuje přehledné srovnání mediánu, průměru, prvního a devátého decilu i horního a dolního kvartilu pro jednotlivé pracovní pozice.

Graf 2 - Srovnání mzdy pracovníků na VŠ a mzdy osob s VŠ vzděláním, 2021 v Kč⁴

Zdroj dat: výpočet poskytnutý VŠE na základě ISPV

4. Situace ve vybraných kategoriích akademických pracovníků s ohledem na specifika některých fakult

Při podrobnějším pohledu na údaje o jednotlivých kategoriích akademických pracovníků v klastrech obdobných fakult je nízká úroveň odměňování na vysokých školách ve srovnání s vysokoškolskými ve mzdové sféře (mzdovou sféru považujeme za přirozenou alternativu pro pracovní kariéru vysoce kvalifikovaného pracovníka, vybaveného řadou dovedností s kreativním myšlením) zjevná.

Ze srovnání profesorů s vysokoškolsky vzdělanými osobami ve mzdové sféře vyplývá, že ve 3 klastrech je jejich průměrná mzda podprůměrná. Jde o klastry právnických fakult, filozofických, humanitních a teologických fakult a fakult uměleckých, včetně architektury. Podprůměrná je tato mzda i ve srovnání s průměrným platem učitelů v regionálním školství (48 223 Kč v roce 2022).

V kategorii docentů nedosahuje průměrná mzda úrovně průměru ve mzdové sféře již v 5 klastrech – kromě již výše uvedených jsou to dále fakulty zdravotnické a sociální a fakulty zemědělské a veterinární.

⁴ Vysvětlivky ke grafu:

- 1. decil – 10 % pracovníků pobírá menší mzdu než je hodnota 1. decilu
- 1. kvartil - 25 % pracovníků pobírá menší mzdu než je hodnota 1. kvartilu
- Medián – 50% pracovníků pobírá menší mzdu a 50 % pracovníků pobírá vyšší mzdu
- 3. kvartil - 25 % pracovníků pobírá vyšší mzdu než je hodnota 3. kvartilu
- 9. decil – 10 % pracovníků pobírá vyšší mzdu než je hodnota 9. decilu

A v kategorii **odborných asistentů**, tedy nejpočetnější skupině vysokoškolských učitelů, z **12 klastrů fakult je podprůměrná mzda v 11** (viz tabulka 2), s tím že v posledním klastru – fakultách informatiky přesahuje průměrná mzda průměry ve mzdové sféře o 500 Kč. Obdobná situace je i pokud vyhodnocujeme medián mezd. V některých klastrech je tato mzda podprůměrná i ve srovnání s průměrným měsíčním platem učitelů ve veřejném regionálním školství (48 223 Kč v roce 2022), resp. průměrným měsíčním platem učitelů na střední škole ve veřejném regionálním školství (52 497 Kč v roce 2022), ačkoliv mají odborní asistenti stejný i vyšší stupeň vysokoškolského vzdělání a při započtení přímé i nepřímé výuky je její rozsah srovnatelný s rozsahem výuky učitele v regionálním školství.

Tabulka 2 – Podprůměrná mzda v jednotlivých kategoriích dle klastrů

	lékařské fa	zdravotnické a sociální fa	právnícké fa	pedagogické fa	filosofické, humanitní, teologické fa	ekonomické fa a fa managementu	přírodovědecké fa	technické fa	umělecké fa a architektura	zemědělské, veterinární fa	chemické, farmaceutické fa	fa informatiky
prof												
doc												
odb. as.												

Zdroj dat: P1b-04 údaje za celý rok 2022 a ISPV (2. kvartál 2022)

Znovu je třeba připomenout, jelikož pro toto srovnání využíváme ty nejčerstvější dostupné informace za rok 2022, že zatímco v údajích za VVŠ jsou zahrnuty příjmy za celý rok 2022, v údajích za mzdovou sféru jde pouze o příjmy za první pololetí roku.

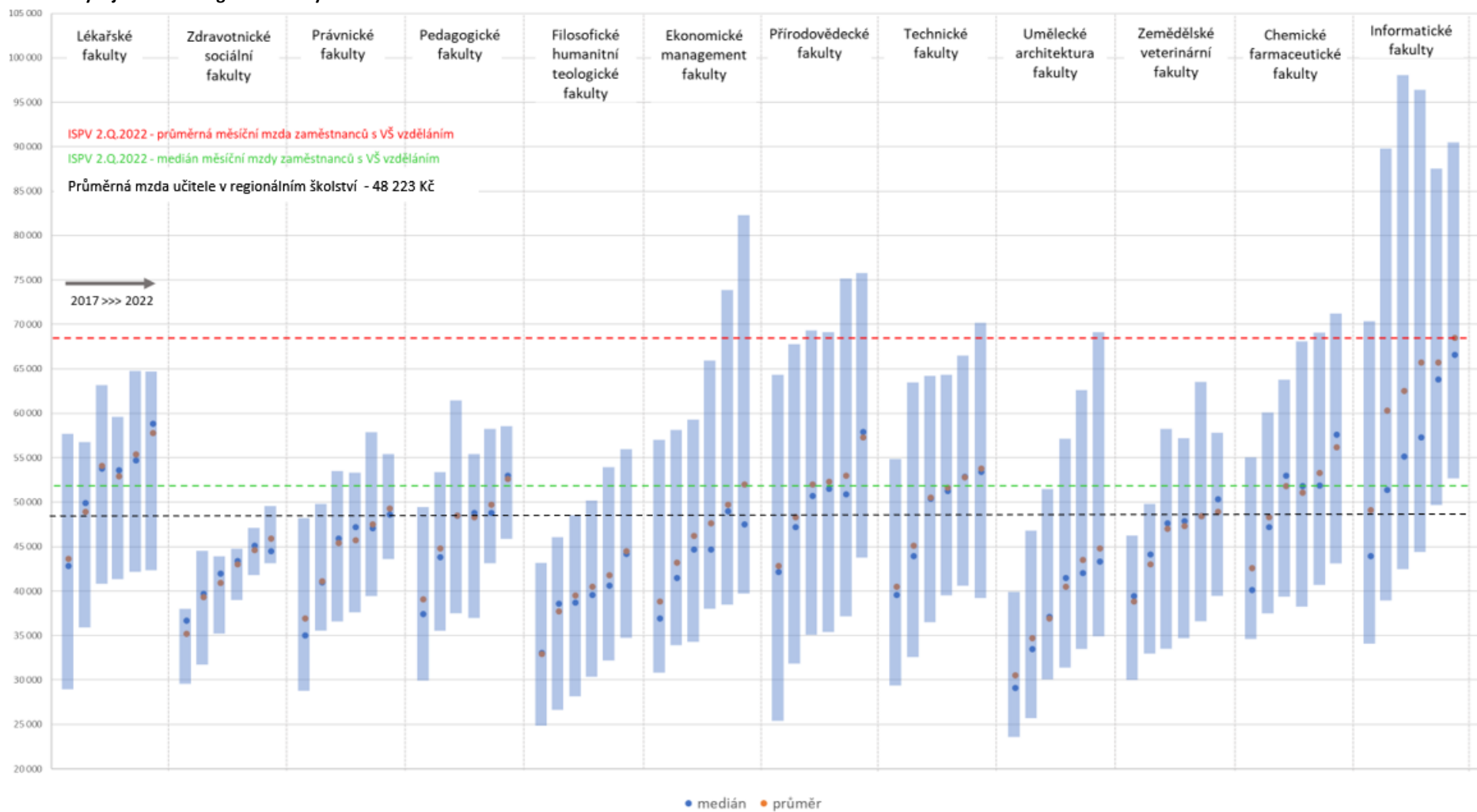
Situaci v mzdové úrovni odborných asistentů na VVŠ ilustruje následující graf 3, který ukazuje vývoj mezd odborných asistentů v letech 2017-2022, kdy modré sloupce ukazují rozpětí mezd daného fakultního klastru po jednotlivých letech, oranžová a modrá tečka ve sloupci pak výši průměrné mzdy a výši mediánu mzdy odborného asistenta v jednotlivých letech. Červená čára umožňuje srovnání s průměrnou mzdou zaměstnanců s VŠ vzděláním v prvních dvou čtvrtletích roku 2022, zelená čára srovnání s mediánem mzdy zaměstnanců s VŠ vzděláním v mzdové sféře v témže období. Černá čára umožňuje srovnání s průměrným platem učitele ve veřejném regionálním školství za rok 2022.

Mzdová situace vysokoškolských učitelů je navíc komplikovaná i nepříznivou strukturou mezd z hlediska jejich jednotlivých složek. Podíl tarifní mzdy, představující stabilizační složku, na celkové průměrné mzdě vysokoškolského učitele je ve srovnání s mzdovou sférou významně nižší (cca 60 % u odborných asistentů, 50 % u docentů, 45 % u profesorů proti 80 % vysokoškolsky vzdělaného pracovníka ve mzdové sféře).

Jednou z příčin vysokého podílu netarifní složky může být struktura systému financování vysokých škol s vysokým podílem účelového financování oproti institucionálnímu jak v oblasti výzkumu, experimentálního vývoje a inovací, tak v oblasti evropských prostředků (typu operační program či Národní plán obnovy). Příjmy jsou tak méně předvídatelné, což se projevuje opatrností vysokých škol při sestavování jejich vnitřních mzdových předpisů. Mimo to jsou opět značné rozdíly mezi klastry fakult, neboť pro některé oblasti jsou účelové prostředky hůře dostupné.

Graf 3 - Vývoj mezd v kategorii odborných asistentů ve fakultních klastrech

Zdroj: data RVŠ

5. Návrhy opatření

OKAMŽITÁ OPATŘENÍ pro rok 2023

Na úrovni financování VVŠ:

Navýšit ukazatel vysoké školy státního rozpočtu z prostředků kapitoly Všeobecná pokladní správa již v roce 2023 nad rámec stávající úrovně s cílem posílit úroveň odměňování vysokoškolských pedagogů. Toto opatření nemá splnit jen finanční úlohu, ale má vyslat jasný signál o společenském uznání této kategorie pracovníků.

Kvantifikace finančního požadavku:

Vycházíme-li z informace o výši průměrného platu učitelů středních škol ve veřejném regionálním školství v roce 2022 52 497 Kč měsíčně a průměrné měsíční mzdě v prvním pololetí roku 2022 vysokoškolsky vzdělaných zaměstnanců v mzdové sféře 68 000 Kč, při nastavení odpovídající mzdové úrovně

Profesor	100 000 Kč měsíčně
Docent	70 000 Kč měsíčně
Odborný asistent	55 000 Kč měsíčně
Asistent	45 000 Kč měsíčně
Pedagogický pracovník VVal	62 000 Kč měsíčně,

hrazené z rozpočtové kapitoly 333 státního rozpočtu, a při zohlednění skutečnosti, že rozpočet vysokých škol již byl v roce 2022 posílen o 500 milionů Kč, které lze využít na opatření ve mzdové oblasti, činí potřeba navýšení objemu prostředků pro vysoké školy pro období od 1. dubna do 31. prosince 2023, zahrnující i nezbytné pojistné na zdravotní a sociální péči, v roce 2023 **900 867 703 Kč**.

Distribuce prostředků veřejným vysokým školám

Varianta I

Prostředky budou rozděleny v poměru podílů veřejných vysokých škol na A+K dle stávajícího rozpisu rozpočtu vysokých škol pro rok 2023 s tím, že rektori vysokých škol budou vyzváni k přijetí takových opatření, která budou reflektovat mzdovou úroveň jednotlivých kategorií akademických pracovníků na jednotlivých fakultách.

Tato varianta zachovává vztah mezi MŠMT a VVŠ (ministerstvo poskytuje prostředky veřejné vysoké škole) a priority financování nastavené v ukazatelích kvality a výkonu. Vychází z poznatku obecné podfinancovanosti vysokého školství a nezohledňuje přímo úroveň odměňování na jednotlivých vysokých školách a jejich součástech.

Varianta II

S ohledem na mimořádnost tohoto opatření budou prostředky rozděleny veřejným vysokým školám s řízeným dopadem opatření do rozpočtů fakult, kde byla dle údajů odevzdaných vysokou školou ve výkaze P1b-04 průměrná mzda dotčených kategorií akademických pracovníků hrazená v roce 2022 z kapitoly 333 státního rozpočtu pod úrovní uvedenou v kvantifikaci výše.

Ve variantě II s ohledem na mimořádnost opatření ministerstvo vstupuje do vztahu vysoké školy a jejích součástí. Podpora bude určena součástem, které vykazují zaostávání v odměňování akademických pracovníků bez ohledu na zjištění příčiny, která k této situaci vedla.

SYSTÉMOVÁ OPATŘENÍ PRO STŘEDNĚDOBÝ VÝHLED

Na úrovni financování VVŠ:

Ve srovnání se stávající výší ukazatele „vysoké školy“ v roce 2023:

2024: +10,8 mld. Kč

2025: +13,8 mld. Kč

2026: +16,8 mld. Kč

Kvantifikace finančního požadavku zohledňuje potřebu odpovídajících podmínek v mzdové oblasti, nárůst počtu studentů veřejných vysokých škol v důsledku demografického vývoje, nárůst počtu studentů veřejných vysokých škol v souvislosti s přílivem studentů z Ukrajiny, zatížení rozpočtů vysokých škol v důsledku inflace, posilování podílu ukazatelů kvality a výkonu, reformu doktorského studia, nárůst obligatorních výdajů v sociální oblasti studentů. Cílem opatření je dosažení výdajů na vysokoškolské vzdělávání na úrovni 0,65 % HDP a zvýšit podíl výdajů na vysoké školy v rámci kapitoly MŠMT.

Na úrovni financování fakult v rámci VVŠ:

Ministr školství, mládeže a tělovýchovy předkládá VVŠ návrh opatření ke strategickému přerozdělování prostředků, k revizi studijních programů a jejich finanční náročnosti včetně zohlednění společenské poptávky a potřeby, k revizi dlouhodobé koncepce rozvoje výzkumné organizace určující plánované směřování výzkumné organizace ve střednědobém výhledu aj. (podrobně v příloze č. 3). Ministr žádá rektory a děkany i odpovědné orgány VVŠ a fakult o naplnění těchto opatření, která budou ze strany MŠMT a NAÚ průběžně vyhodnocována.

6. Závěrem

Navržená opatření považuje pracovní skupina MŠMT za nezbytná pro zajištění důstojného mzdového ohodnocení akademických pracovníků VVŠ. V opačném případě hrozí velké riziko odlivu především mladších, a tedy flexibilnějších akademických pracovníků z VVŠ na jiné pozice na trhu práce včetně pozic v regionálním školství, kde při srovnatelném, resp. nižším vzdělání a obdobně náročné pedagogické práci dostanou lepší finanční ohodnocení. Veřejné vysoké školy pak nebudou moci dostát výzvám popsaným v příloze č. 2, zejména co se týče demografického nárůstu potenciální kohorty studujících. V takovém případě mohou tyto potenciální studující odcházet studovat do zahraničí a ČR by tak mohla přijít o část svého intelektuálního potenciálu.

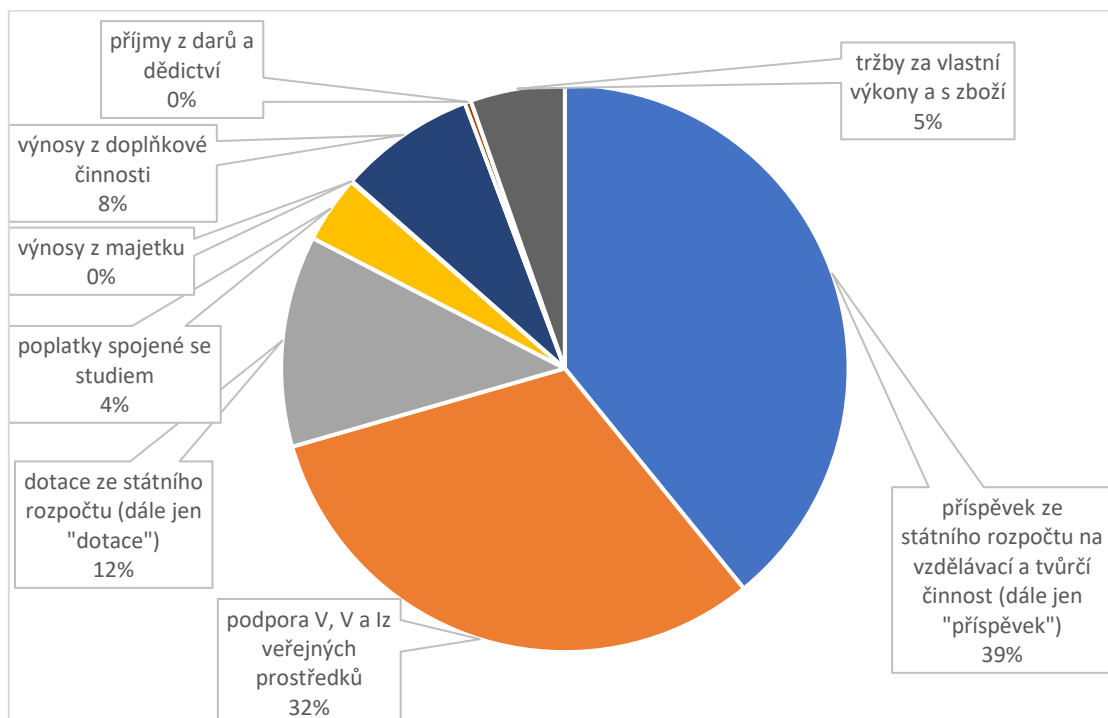
Příloha č. 1

VVŠ z pohledu finančního zabezpečení jejich činností

ZVŠ v § 18 odst. 1 stanoví, že VVŠ sestavuje rozpočet na kalendářní rok a hospodaří podle něj. Rozpočet VVŠ nesmí být sestavován jako deficitní. Příjmy rozpočtu VVŠ jsou

- příspěvek ze státního rozpočtu na vzdělávací a v souvislosti s tím vědeckou a výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost (dále jen „vzdělávací a tvůrčí činnost“),
- podpora výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků podle zvláštního předpisu⁵,
- dotace ze státního rozpočtu,
- poplatky spojené se studiem,
- výnosy z majetku,
- jiné příjmy nebo jiné příspěvky než uvedené výše ze státního rozpočtu, ze státních fondů, z Národního fondu a z rozpočtů obcí a krajů,
- výnosy z doplňkové činnosti,
- příjmy z darů a dědictví.

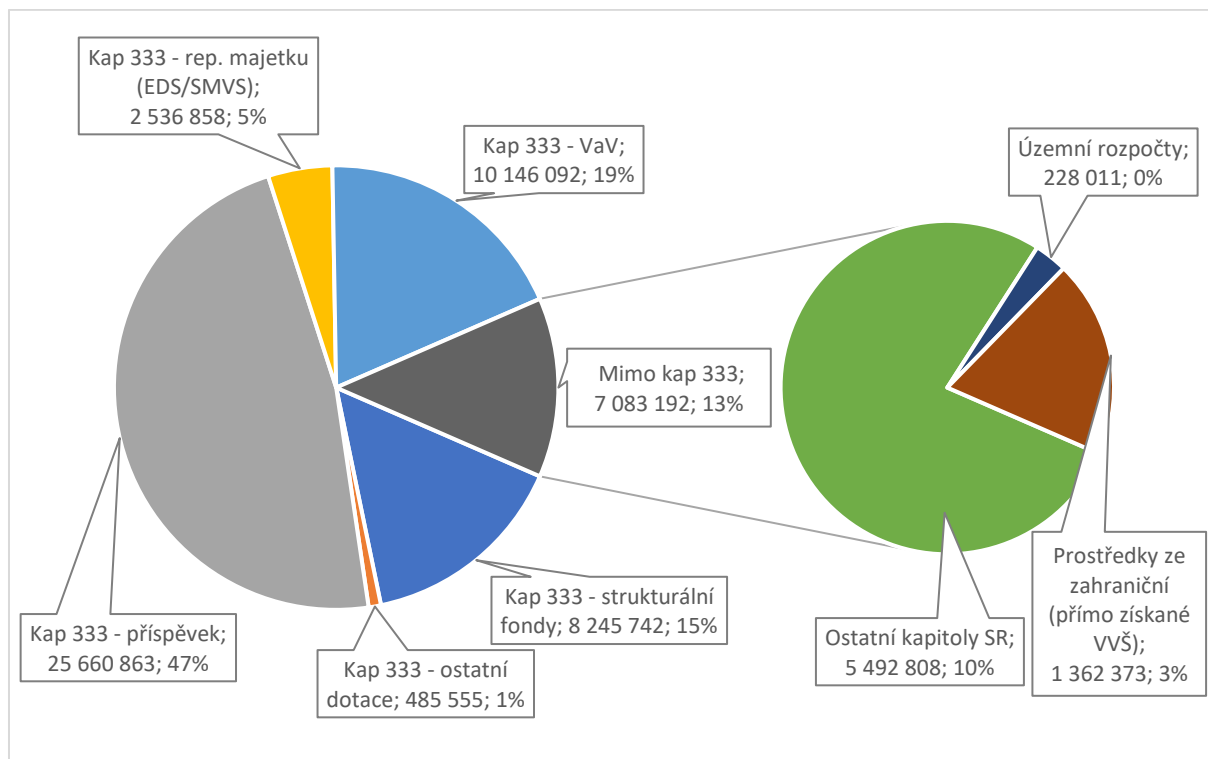
Graf 1 - Příjmy podle zákona o vysokých školách za rok 2021

Zdroj dat: Výroční zprávy o hospodaření VVŠ za rok 2021

⁵ Zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací), ve znění pozdějších předpisů.

Graf 2 - Sktruktura zdrojů z veřejných rozpočtů za rok 2021 v tis. Kč

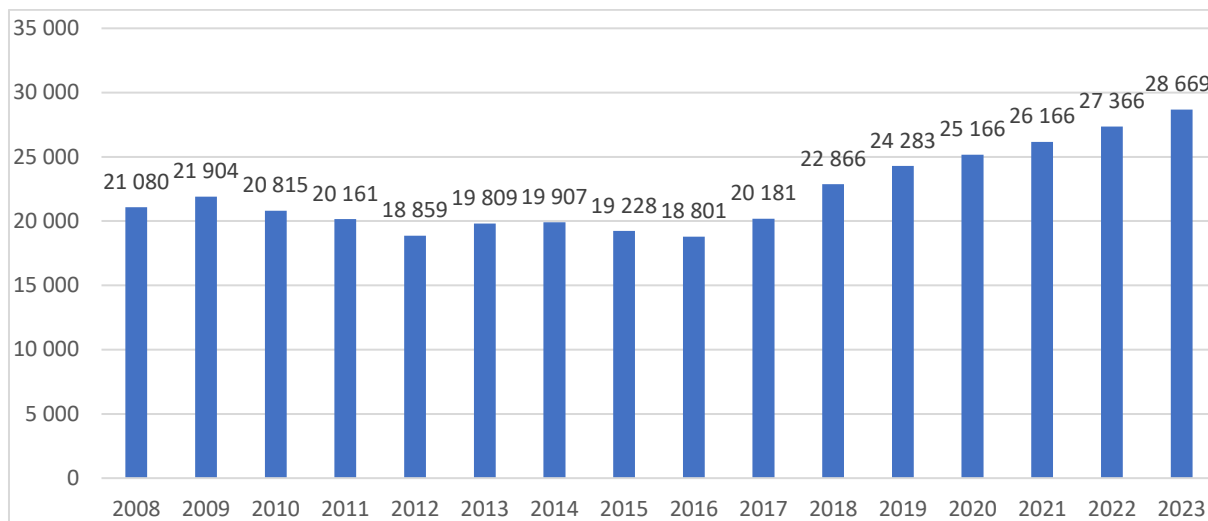

Zdroj dat: výpočty MŠMT na základě dat z Výročních zpráv o hospodaření VVŠ

Ačkoli VVŠ mohou získávat dotační prostředky od různých poskytovatelů, jednoznačně dominujícím zdrojem financování VVŠ jsou prostředky poskytované MŠMT. Od úrovně tohoto zdroje se odvíjí finanční situace VVŠ, včetně úrovně odměňování jejich zaměstnanců. V rámci těchto prostředků, pak rozhodující úlohu má příspěvek ze státního rozpočtu na vzdělávací a tvůrčí činnost poskytovaný na institucionální financování VVŠ (dále jen „příspěvek“).

Přehled celkové výše prostředků poskytovaných na vzdělávací a tvůrčí činnost VVŠ od roku 2008 uvádí následující graf 3.

Graf 3 - Výdaje na VŠ bez programového financování v mil. Kč

Zdroj dat: Rozpočet kapitoly 333 a rozpis rozpočtu VŠ

Velká podpora je v posledních dvou desetiletích věnována zkvalitňování podmínek pro vysokoškolské vzdělávání, a to i s využitím evropských fondů. Byla postavena nebo zrekonstruována řada budov, které nyní patří k výstavným, reprezentativním budovám v sídelních městech příslušných VVŠ, s moderními laboratořemi, ateliéry, učebnami, knihovnami i s prostory pro setkávání jak zaměstnanců VVŠ, studentů tak otevřených veřejnosti. Co je však podstatou vysokých škol, to jsou lidé, kteří na nich působí.

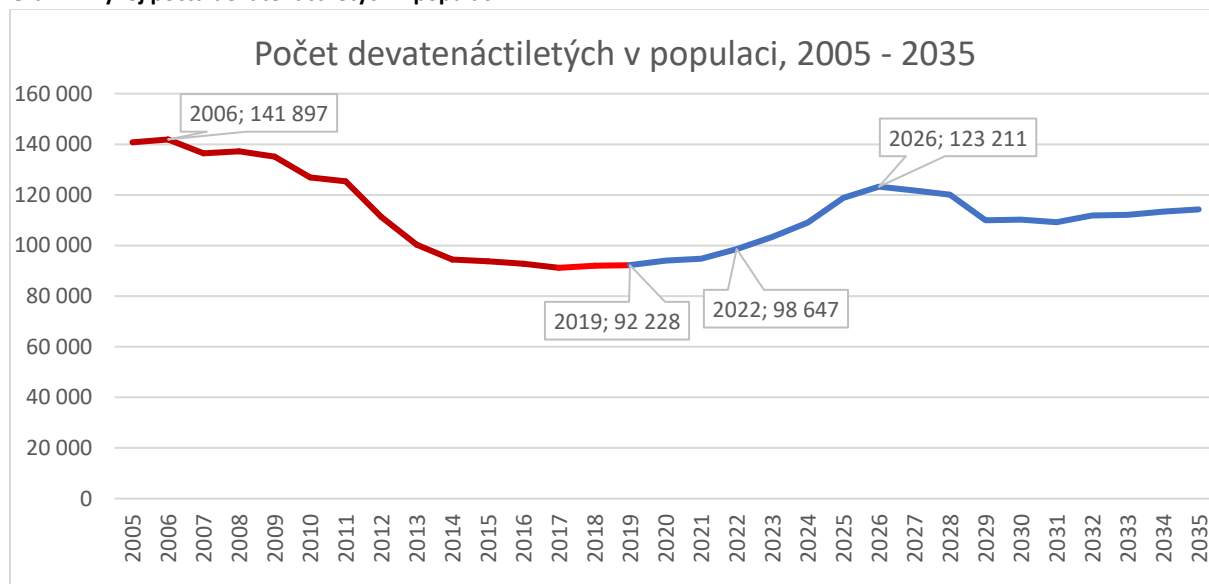
Příloha č. 2

Výzvy, kterým čelí vysoké školství v ČR

1.1 Demografické proměny

Česká republika již prošla obdobím snižování počtu devatenáctiletých (tedy kohorty tvořící podstatnou část uchazečů o studium na vysoké škole) v populaci a započala trend přesně opačný, tedy postupující nárůst jedinců v této věkové skupině. Změny započaly přibližně v době nástupu pandemie COVID-19, čímž se tento jev prolíná s dalšími faktory zmiňovanými níže. Tyto změny povedou v nejbližších letech k **výraznému nárůstu počtu devatenáctiletých ve společnosti, a to přibližně o 20 %**. Změny tak budou mít za následek zmenšování konkurence vysokých škol (budou si vybírat své studenty z více uchazečů), a naopak zvyšování konkurence mezi jednotlivými potencionálními studujícími, to znamená i nižší šance na přijetí. Podstatnou změnou bude nárůst počtu studentů, čímž vzroste i finanční náročnost na straně vysokých škol při realizaci výuky, výzkumu i dalších činností spojených s přímou působností vysokých škol (např. informační podporou vyučujících na SŠ a VŠ o potřebách kvalitního výběru studia), dále také strategickými kroky, které se promítnou do koncepčních materiálů zajišťujících informační, metodickou i finanční podporu, tedy včetně střednědobého výhledu.

Graf 1 - Vývoj počtu devatenáctiletých v populaci

Zdroj dat:

1.2. Nutnost flexibilní reakce na aktuální společenské výzvy

Již několik let po sobě je celá společnost, MŠMT a vysoké školy nevyjímaje, nucena pružně reagovat na neočekávané události způsobené světovým společenským vývojem, které přinášejí nejen potřebu okamžité reakce, ale zároveň úpravu dlouhodobějších a kontinuálních výhledů, protože představují změny s dlouhodobými dopady. Mezi takové události, a návazně i důsledky, které přinášejí, je nutné řadit zejména pandemii COVID-19 nebo válku na Ukrajině způsobenou agresí Ruské federace.

Tyto události měly zásadní vliv na podobu výuky a přinesly nutnost reorganizace zdrojů a investic směřovaných např. do digitalizace a online výuky. Po obnovení prezenční výuky pak vliv bezprostředně následující války na Ukrajině přinesl naopak nutnost pracovat s velkým množstvím ukrajinských uprchlíků a jejich zapojení do vzdělávacího systému, přičemž i ve výhledu musí počítat s těžko odhadnutelným vývoje války, který může znamenat další vlnu uprchlíků, nebo s faktem, že již v první vlně do České republiky přišly tisíce žáků základních a středních škol, které v budoucnu budou znamenat další prohloubení výše popsaných demografických změn, protože budou dorůstat do věku potencionálních vysokoškolských studujících.

Další vlivy způsobené výše popsanými událostmi znamenají např. zhoršení ekonomické situace (velmi silná inflace, značné změny na trhu s energiemi) a potřebu úprav vzdělávací politiky, přizpůsobování kapacit, změny a inovace v oblasti studijních programů a oborů apod.

1.3. Třetí role vysokých škol

Nedílnou součástí vysokoškolského prostoru je i třetí role vysokých škol, která se orientuje na působení vysokých škol v lokální (regionální), národní, ale i mezinárodní oblasti. Její podstatou je pomoc společnosti např. ve formě celoživotního vzdělávání (CŽV), univerzit třetího věku (U3V) nebo zapojením se do řešení sociálních problémů. Vlivem celospolečenských událostí, zejména těch nepředvídatelných (viz výše) došlo k nárůstu potřeby zejména v oblasti psycho-sociální podpory.

Vysoké školy hrají významnou roli v zajišťování sociálních stipendií a pomoci s vyrovnáváním se se složitou ekonomicko-sociální situací, ale také v oblasti podpory duševního zdraví a odstraňování nerovností ve společnosti.

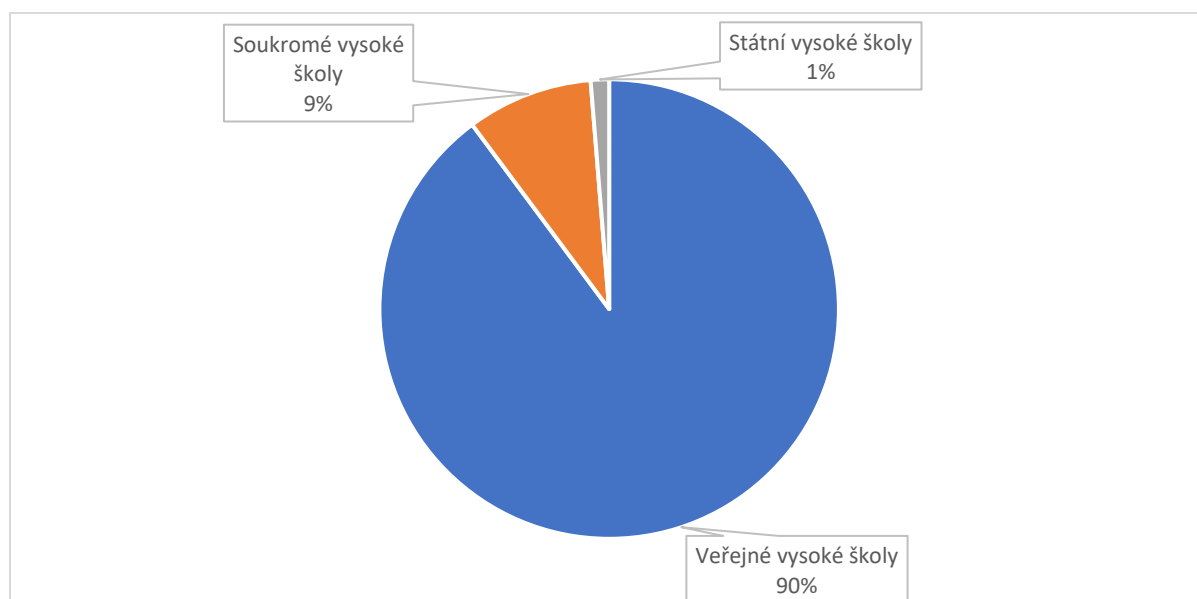
Potřeby psychické podpory, u které aktuálně poptávka převyšuje nabídku, vzrostly zejména v době pandemie COVID-19 a vlivem války na Ukrajině. Vysoké školy přitom pomáhají na dvou úrovních – pomáhají rozšiřovat nabídku dalším vzděláváním, zároveň nabízejí přímo psychologickou poradnu a podporu mladým lidem ve věku, v němž jsou dle dostupných výzkumů nejohroženější vznikem duševních onemocnění, a vysoké školy zde suplují roli zdravotnických zařízení a jejich nedostatečných kapacit.

1.4. Rostoucí význam internacionalizace

Samostatnou oblastí spojenou nejen s výše popsanými událostmi, ale i s dalším globálním vývojem, je rostoucí význam internacionalizace a proměna jejího obsahu a formy. S touto oblastí bylo již dříve pracováno (viz např. Strategie internacionalizace vysokého školství na období od r. 2021), nicméně společenský vývoj důraz na tuto oblast prohlubuje. Česká republika v oblasti vzdělávání potřebuje internacionalizaci posilovat, aby české vysoké školy byly konkurenceschopné a zvyšovala se jejich kvalita a byl tak umožněn žádoucí rozvoj celé oblasti vysokého školství a vědeckého prostředí. Zároveň dochází k posunu ve formě internacionalizace směrem do virtuálního prostoru, na což musí vysoké školy reagovat změnou přístupu, alokací zdrojů, studijních a dalších opor. Ke změnám dochází také ve struktuře, kdy se poměrně razantně mění oblasti, ze kterých/do kterých studenti přicházejí. Pro vysoké školy to znamená měnit a budovat národní i zahraniční capacity.

Dominantní roli mezi vysokými školami v České republice, vyjádřeno např. počtem studentů, má segment veřejných vysokých škol specifických mimo jiné svým charakterem instituce zřízené podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách.

Graf 2 - Počet studentů k 31. 12. 2021

Zdroj dat: výpočty MŠMT z výstupů Sdružených informací matrik studentů

Příloha č.3

Opatření ke strategickému přerozdělování prostředků a k revizi studijních programů

Ministr školství, mládeže a tělovýchovy předkládá rektorům, děkanům a odpovědným orgánům veřejných vysokých škol (VVŠ) návrh opatření, jak rozdělovat poskytované prostředky nejen dle možného koeficientu výpočtu dělení, ale současně vzetím do úvahy dalších faktorů, jako jsou např.:

- **Společenská důležitost, potřebnost a aktuálnost studijních programů v souvislosti s politicko-socio-ekonomickým vývoje společnosti a nároky, které tento vývoj přináší pro život.**
 - Rozdělování prostředků tak může flexibilně reagovat na společenský vývoj – jednat se tak může např. o větší podporu humanitních a společenskovědních programů řešících mezilidské vztahy, sociální práci, dobrovolnictví, demografické změny, proměny nálad a potřeb ve společnosti, digitalizaci atd.
- **Dlouhodobá koncepce rozvoje výzkumné organizace (DKRVO) určující plánované směřování výzkumné organizace ve střednědobém výhledu.**
- **Nákladovost studijních programů, časová dotace a náročnost dalších činností spojených se studiem a vzděláváním v daném studijním programu (SP).**
 - V úvahu lze brát potřeby na zajištění technického vybavení, pomůcek a materiálů, ale také prostorové zajištění, potřebu mezioborových znalostí nebo potřebnou délku individuální přípravy.
- **Zájem studujících a možnosti rozšiřování v souvislosti se společenskou poptávkou.**
 - Výraznou roli napříč spektrem studijních programů může hrát vyváženost zájmu ze strany studujících a společenská poptávka po množství odborníků a odbornic ve společnosti. Podpora tak může směřovat buď k podpoře většího zájmu, nebo případně k rozšiřování nabídky studia, aby dostatečně pokrylo zájem a potřeby.
- **Přístupnost vzdělávání a její zvyšování, genderově nestereotypní volba studia.**
 - Rozdělování prostředků by mělo napomáhat zvyšovat přístupnost studia všem bez rozdílu a s ohledem na specifické potřeby studujících (v oblasti fyzického uzpůsobení výuky, zajištění asistence nebo pomůcek apod.).
 - Rozvíjen by také měl být přístup bojující proti genderově stereotypním volbám studia a podporující předklání možností studia bez ohledu na gender.

Opatření k revizi studijních programů (SP) s ohledem na současnou socio-ekonomickou situaci a s cílem efektivního využívání zdrojů. Revize by se měla zaměřit na:

- **Aktuálnost SP** – SP by měl reflektovat aktuální poznatky, postupy a metody, být přínosný pro další uplatnění absolventů, např. ve vědních oborech či pracovním trhu. Aktualizace by se měla dotýkat jak obsahu, tak formy výuky, výukových metod, studijních opor, způsobu ověřování znalostí.
- **Zájem o studium** – nabídka SP by měla být v souladu a rovnováze s poptávkou jak zájemců o studium, tak dalšího uplatnění absolventů. V případě, že dochází k nerovnováze měla by vysoká škola aktivně jednat s cílem jejího napravení. Vysoká škola by měla řádně zvážit studijní nabídku s ohledem na zájem o studium a vynaložené prostředky na realizaci jednotlivých SP.
- **Společenskou potřebu** – nabídka SP by měla odrážet současnou, ale i budoucí společenskou potřebu. SP s výraznou společenskou potřebou by měly být prioritizovány a mělo by docházet k adekvátní alokaci zdrojů na jejich realizaci. Vysoká škola by měla aktivně předjímat společenský vývoj a vůči němu upravovat obsah a skladbu SP.
- **Odstranění duplicit** – týká se jak nabídky SP jako takových, tak i obsahu jednotlivých SP. V tomto kontextu se doporučuje sdílení jak obsahů SP (např. sdružení více SP do jednoho, zvýšení prostupnosti mezi jednotlivými SP, společný základ pro více SP), tak zdrojů (finančních, materiálních, lidských atd.) na realizaci SP. Duplicitu je možné vyhledávat a odstraňovat na úrovni fakult i celé vysoké školy, čímž může docházet k prohlubování interní spolupráce na vysoké škole.
- **Finanční náročnost** – efektivita ve výše uvedených bodech by měla být doplněna o sledování finanční efektivity realizace jednotlivých SP, přičemž by měly být sledovány atributy SP různých charakteristik (horizontálních, např. náklady na lidské zdroje, pomůcky, zajištění praxí atd., i vertikálních, např. celkové náklady na realizaci SP, náklady na jednotlivé vyučující).

Revize SP by měla být kontinuální, ne jednorázová, a měla by zohledňovat i **další proměnné**, jako jsou např. interní hodnocení předmětů a vyučujících, interní a externí hodnocení SP, kateder či dalších součástí VŠ, nabídku ostatních vysokých škol, stanoviska relevantních partnerů, potřeby lokální, národní či mezinárodní.